

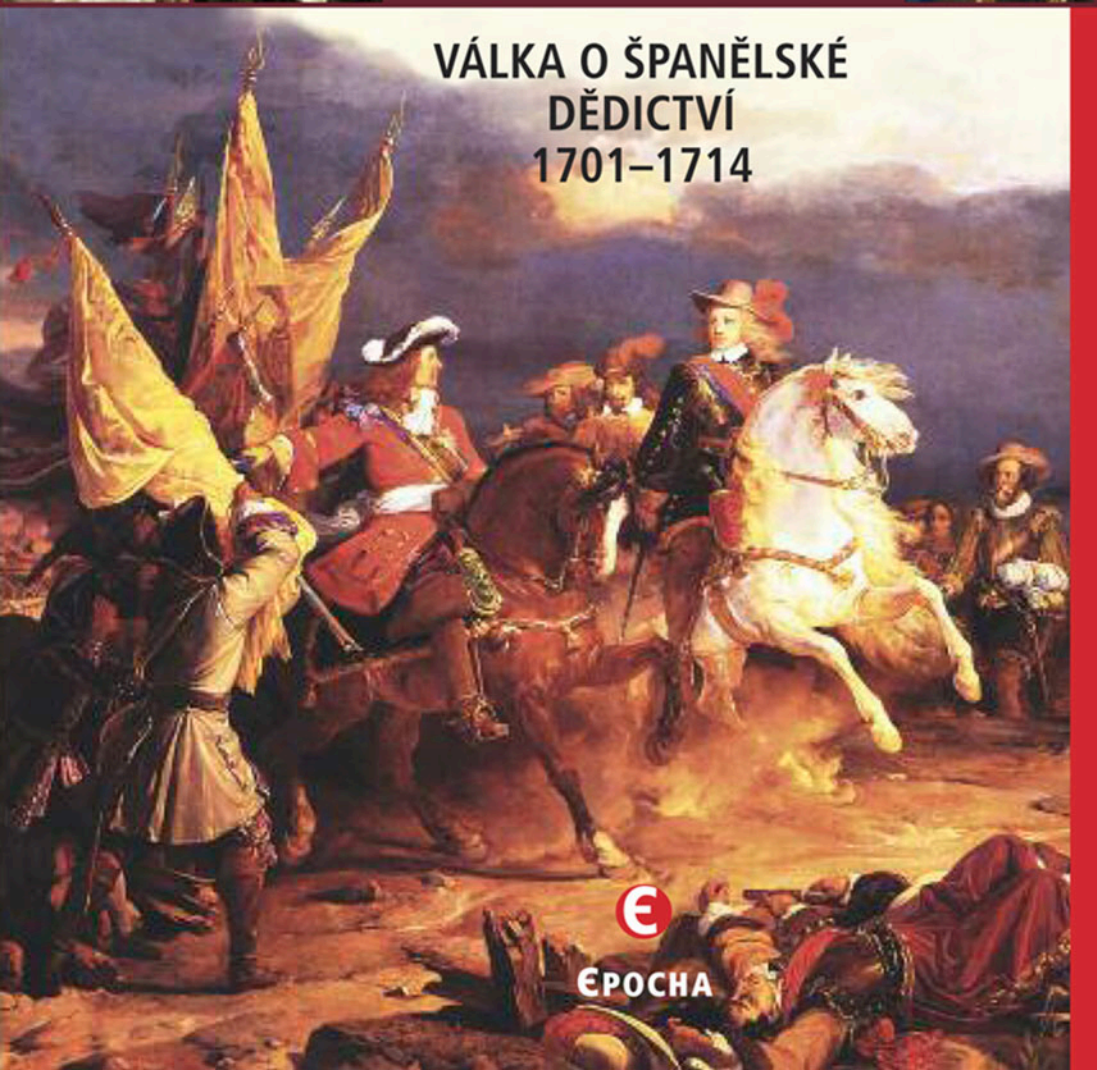
PETRA KODETOVÁ

Soumrak krále Slunce

VÁLKA O ŠPANĚLSKÉ
DĚICTVÍ
1701–1714

EPOCHA

EDICE

Polozapomenuté
války

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

PhDr. Petr Hofman (Vojenský historický archiv)

prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin
na FF UK)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita Liberec)

PhDr. Karel Richter, CSc. (Klub autorů literatury faktu)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY

EDICE

PETRA KODETOVÁ

Soumrak krále Slunce

VÁLKA O ŠPANĚLSKÉ
DĚDICTVÍ 1701–1714

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Recenzovali

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

PhDr. Jaroslav Valkoun, Ph.D.

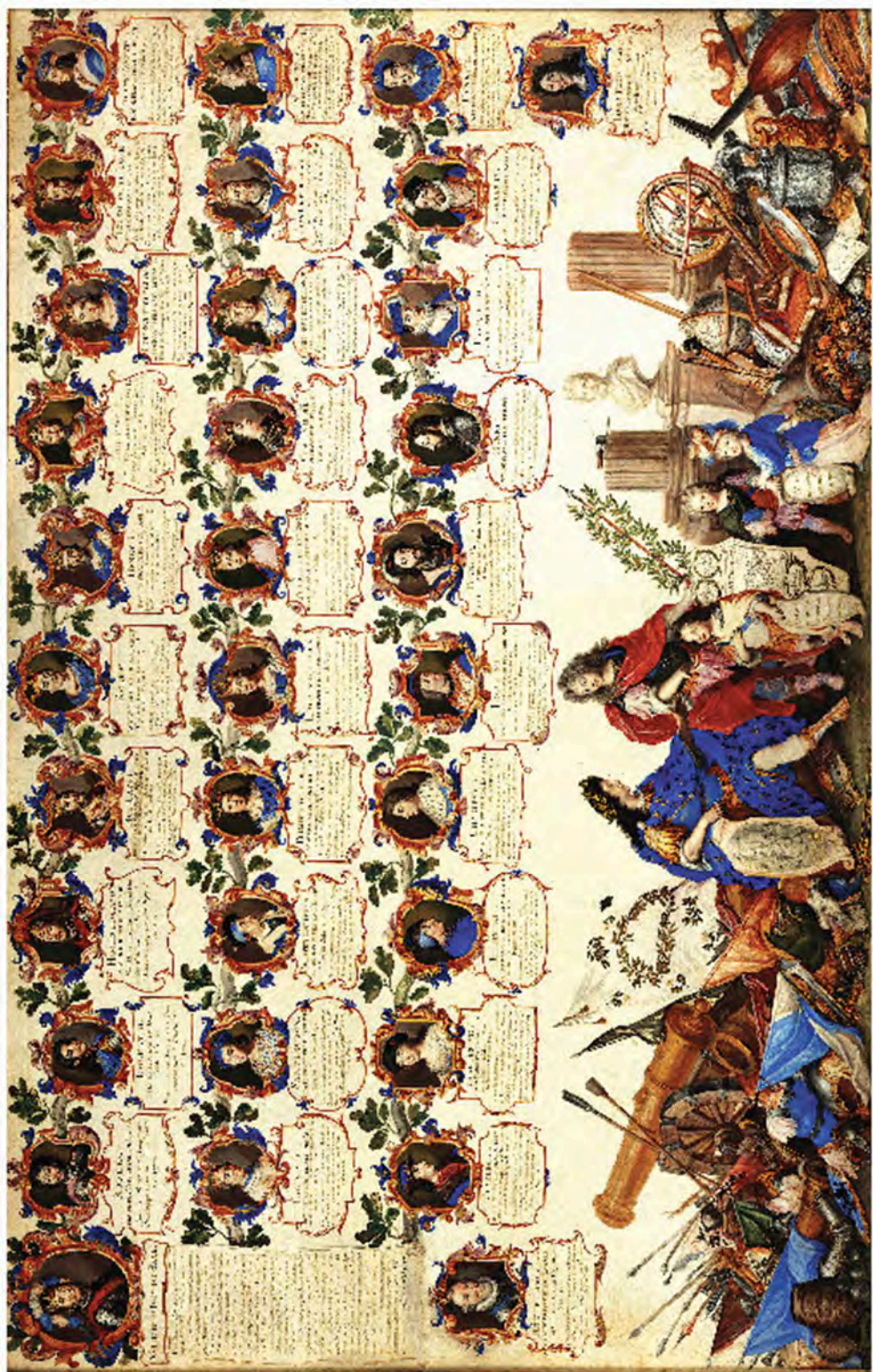
Copyright © Petra Kodetová, 2017

Cover © Karel Kárász, 2017

Drawings © Martin Ďásek, 2017

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2017

ISBN (pdf) 978-80-7557-370-4

Evropa v roce 1714

- FR Tadišnická republika
- ES Lupašické biskupství
- MI Mírné území
- MO Modré území
- VA Panské území
- Mezerašské území
- Osmanové

FR Tadišnická republika
 ES Lupašické biskupství
 MI Mírné území
 MO Modré území
 VA Panské území
 Mezerašské území
 Osmanové

OBSAH

Úvod.....	9
I. Poslední Habsburk na španělském trůnu	15
Nástup Karla II.	16
Dědictví španělských princezen	23
Francouzsko-rakouská jednání	25
Po devítileté válce	29
II. Španělské dědictví koncem 17. století.....	33
III. Nástup Filipa V. ve Španělsku	53
Smrt Karla II.	54
Filip z Anjou španělským králem	57
Reakce Vídně na jmenování Filipa V.	62
Příjezd Filipa V. do Španělska	64
IV. Evropa na cestě k válce	71
Tradiční nepřítel Francie: Spojené nizozemské provincie	74
Vznik Velké aliance	78
Boje na italské půdě	81
Anglie vstupuje do války	94
V. První roky války	97
Francouzští spojenci	104
Boufflers vs. Marlborough v boji o nizozemské pevnosti	107
Boje na říšském území	112
Námořní boje a bitva u Viga	118
Boje v Itálii v roce 1702	121
VI. Cesta k Blenheimu	125
Dobytí Bonnu	128
Bitva u Ekeren	130
Boje na Rýně	133
Spojenectví a aliance v roce 1703	137

VII. Francouzská porážka u Blenheimu	143
Sitace na počátku roku 1704	144
Bitva u Blenheimu	147
Počátek válečných akcí ve Španělsku	156
Evropa po Blenheimu	165
VIII. Ztráta Milánska a tajná jednání se spojenci	171
Bitva u Ramillies	172
Dobytí Turína a situace v Itálii roku 1706	179
Španělsko roku 1706	183
Francouzská jednání	187
Bitva u Almanzy	190
Válečné akce roku 1707	193
Rok 1708 na evropském bojišti	197
IX. Cesta k Malplaquetu a geertruiden-bergská jednání	205
Sitace Francie na přelomu let 1708 a 1709	206
Tažení 1709 a bitva u Malplaquetu	211
Obnovení mírových jednání v Geertruidenbergu	222
X. Válečné události roku 1710 a jednání v Londýně	225
Sitace ve Španělsku	226
Sitace v Nizozemí a v Říši	229
Tažení roku 1711	234
Boje v koloniích a válka královny Anny	237
XI. Kongres v Utrechtu a bitva u Denain	239
Snaha o ukončení bojů	240
Bitva u Denain	247
Sitace po bitvě u Denain	252
XII. Kongres v Rastattu a konec válečných akcí	259
XIII. Závěr	267
Chronologie	272
Bibliografie	275
Vydané prameny	275
Literatura	276

Úvod

V roce 1701 vznikly v dílně významného francouzského malíře Hyacintha Rigauda dva velice podobné obrazy Ludvíka XIV. Na prvním je třiašedesátiletý panovník znázorněn ve své majestátnosti, opásán mečem Karla Velikého, který se tradičně užíval při korunovačním ceremoniálu, pravou rukou opírající se o žezlo, jež spočívá na podušce vedle královské koruny. Na tomto portrétu, který byl původně určený vnukovi Ludvíka XIV., španělskému králi Filipovi V., je podoba francouzského panovníka pravděpodobně značně zidealizovaná, ale majestátnost a důstojnost, jež mělo toto dílo vyvolat, na nás dýchá dodnes.

Na druhém obraze, na kterém se postoj ani gesto francouzského krále příliš neliší od prvního, je Ludvík XIV. zobrazen jako vojevůdce. Jeho útlé nohy, jež tvoří pod záplavou hermelínového pláště, posetého francouzskými královskými liliemi, dominantní prvek prvního plátana, jsou na druhém skryté ve vysokých vojenských botách, žezlo, o něž se král opírá, vystřídal dalekohled, přilba královskou korunu. I scéna obrazu se změnila: král Slunce se nenachází pod červeným baldachýnem v pohodlném korunovačním sále ve Versailles, nýbrž pod širým nebem, dokonce na dohled od bitevního pole.

Dva aspekty charakterizují dobu tohoto panovníka – absolutní vláda a válečné konflikty. Přesto když se dnes vysloví jméno Ludvíka XIV., kterého sami Francouzi zařadili až na padesáté místo v anketě Největšího Francouze například za Zinedina Zidana, Charlese Aznavoura nebo Simone Signoretovou, mnohým se vybaví nákladný život ve Versailles, vysoké počty králových metres a zhýralý životní styl. Je samozřejmě pravda, že Ludvík XIV. během dlouhé doby své vlády vytvořil z versailleského paláce honosnou rezidenci budící obdiv a především závist všech ostatních evropských panovníků. Kolem své osoby vybudoval určitý kult a stal se, přesně ve shodě s označením král Slunce, středobodem života svých dvořanů. Na druhé straně není možné mu upřít vladařské schopnosti, které se projevily v domácí i zahraniční politice, v níž můžeme vysledovat několik hlavních linií, jichž se Ludvík XIV. držel po celou dobu své vlády.

Francouzskou zahraniční politiku, podobně jako zahraniční politiku jiných státních útvarů v různých epochách, determinoval vztah k jejím sousedům – především Španělsku a Říši. Francie a Španělsko se během třicetileté války ocitly v nepřátelských táborech a klid zbraní

mezi oběma zeměmi nastal až v roce 1659 Pyrenejským mírem, jehož součástí byl sňatek Ludvíka se španělskou princeznou Marií Terezou. Právě proti Španělsku vedl Ludvík XIV. svou úplně první válku – tzv. devoluční, kterou zahájil šest let po nastolení své osobní vlády. Celou Evropu tehdy překvapila připravenost Francie a velikost její armády. Rychlý postup francouzských vojsk současníky zaskočil do té míry, že se proti Francii velmi rychle vytvořila silná koalice Spojených nizozemských provincií, Anglie a Švédska. Když Ludvík XIV. pochopil, že nenastala vhodná doba na připojení části Španělského Nizozemí (dnešní Belgie), rozhodl se vyčkat na příhodnější okamžik, kterým se jevila smrt španělského krále Karla II., jež se očekávala po celou druhou polovinu 17. století.

Popsat zjednodušeně francouzsko-habsburské vztahy není úplně možné. Pokud jde o vztah Ludvíka XIV. k císaři, kterým byl po většinu jeho vlády Leopold I., panovaly mezi oběma muži, jimž v žilách kolovala stejně tak habsburská jako bourbonská krev, rivalita a nevraživost, občas potlačená politickou nutností. Vzácné okamžiky shody (jako byly například smlouvy o dělení španělského dědictví) byly ovšem prokládány méně vzácnými obdobími válečných střetů nebo alespoň hrozícího konfliktu. Říše ovšem nebyla Francie a rozhodně ji nemůžeme chápat jako jednolitý celek ovládaný osobou císaře. Byl to sice státní útvar, nicméně vazby mezi jednotlivými většími či menšími suverény byly spíše volné. Část panovníků Svaté říše římské byla plně oddána císaři, část, především ti, jejichž území se rozkládala v blízkosti francouzských hranic, se svými rodovými vazbami, smýšlením a politickou orientací klonila spíše k Francii.

Velmi specifický vztah existoval mezi Francií a Spojenými nizozemskými provinciemi, který udávala po celou dobu vlády Ludvíka XIV. určitá osobní nevraživost francouzského krále k této republice, jejíž zřízení odporovalo přesvědčení francouzského monarchy o správném uspořádání světa. V podstatě ve všech válečných konfliktech, do nichž se Francouzské království v době vlády Ludvíka XIV. dostalo, čelilo postupně alianci, jejímž významným členem byly právě Spojené nizozemské provincie. Ať už šlo o devoluční válku (1667–1668), devítiletou válku (1688–1697) nebo válku o španělské dědictví (1701–1714), vždy se politici Spojených nizozemských provincií přidali na stranu

francouzských protivníků. V 70. letech 17. století bylo dokonce samo Nizozemsko napadeno francouzskou armádou a bylo nuceno požádat o pomoc ostatní evropské mocnosti.

Velmi důležitou roli ve francouzské zahraniční politice hrála samozřejmě i Anglie, která například ve zmíněné francouzsko-nizozemské válce v letech 1672–1678 stála na straně Francie. Angličtí králové Karel II. i jeho nástupce a bratr Jakub II. byli bratrance Ludvíka XIV., neboť jejich matka, Henrietta Marie Bourbonská, byla dcerou Jindřicha IV. a sestrou Ludvíka XIII. Vztah mezi Stuartovským panovníkem Jakubem II. a Ludvíkem XIV. upevnila ještě skutečnost, že francouzský král poskytl azyl anglické královské rodině během anglické občanské války a podruhé ještě po Slavné revoluci roku 1688. Od roku 1688, kdy usedl na anglický trůn spolu se svou manželkou Marií Vilém III. Oranžský, původně místodržitel nizozemských provincií Holandu, Zélandu a dalších, se radikálně změnila anglická zahraniční politika, která od té chvíle nebyla nepodobná zahraniční politice Spojených nizozemských provincií; obě námořní velmoci tvořily do budoucna velice pevný základ jakékoliv protifrancouzské koalice.

Jedním z výrazných prostředků, jak Ludvík XIV. prosazoval svou vůli na evropském kontinentu a jak demonstroval francouzskou zahraniční politiku, byly bezpochyby válečné konflikty. Zatímco mladý devěťadvacetiletý Ludvík XIV. se s energií vrhl do devoluční války za právo své manželky na část španělského dědictví, dvaasedesátiletý Ludvík XIV. si v okamžiku smrti Karla II. roku 1700 plně uvědomoval vrtkavost válečné štěstěny a veškerá nebezpečí související s dlouhými léty bojů. Proto ještě dříve, než došlo k samotné válce o španělské dědictví, se francouzský král rozhodl konflikt, o kterém bylo všem Evropanům jasné, že dříve či později nastane, vyřešit diplomatickým jednáním. Tato snaha se ovšem ukázala jako marná, neboť v okamžiku, kdy vnuk francouzského krále dosedl na trůn ve Španělsku, byl Ludvík XIV. rozhodnut uhájit pro něj co možná největší část španělského impéria.

Po třinácti letech vyčerpávajících bojů, ve kterých Francie slavila drobná vítězství a utrpěla nejednu ničující porážku, se francouzskému monarchovi přece jen podařilo to, oč tak dlouho usiloval – potvrdit Filipa z Anjou jako španělského krále Filipa V., postarat se o to, aby

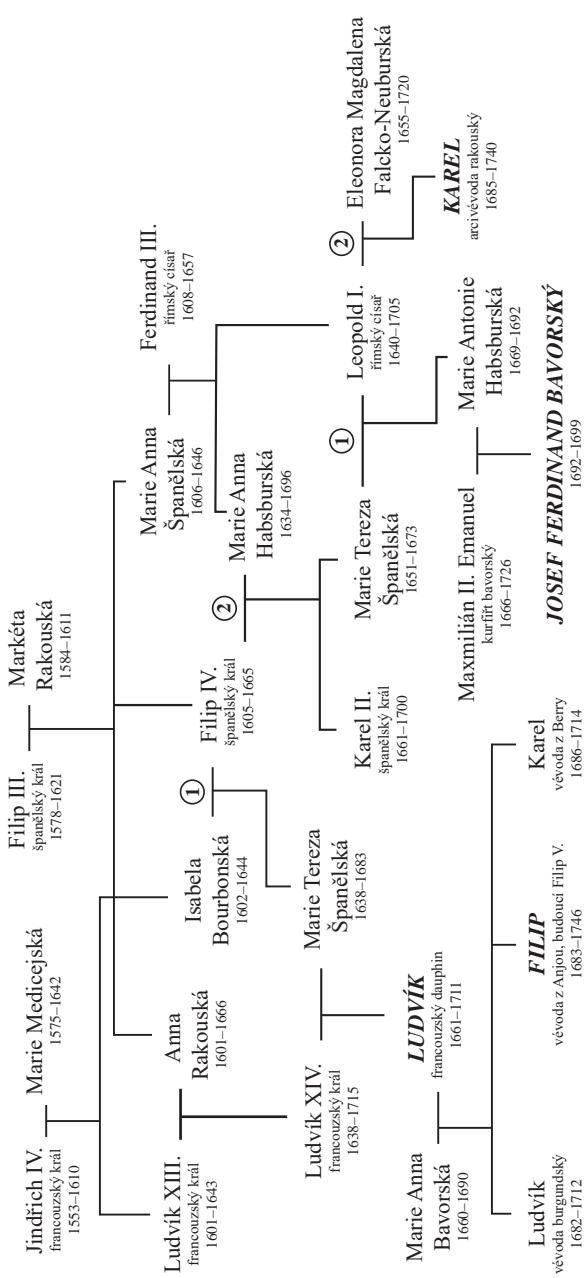
jeho nepřátelé uznali bourbonské nástupnictví ve Španělsku současně se zachováním alespoň části španělského impéria.

Poslední válečný konflikt krále Slunce byl rozhodně největší a pro Francouzské království nejvíce vyčerpávající, jaký Ludvík XIV. vůbec vedl. Nebyla to ovšem pouze válka, která devastovala Francouzské království na konci vlády Ludvíka XIV. K určitému úpadku přispěly také hospodářský pokles a ekonomická stagnace, které byly provázeny neúrodou a hladem, zčásti způsobenými válkou, zčásti nepříznivým počasím, nebo povstání camisardů, jež propuklo krátce po začátku války o španělské dědictví a stáhlo z evropských bojišť část francouzské armády.

Přesto Ludvík XIV. stále zůstává symbolem rozkvětu a rozmachu Francie a jeho absolutistická vláda vrcholem moci Bourbonů ve Francouzském království. Přestože král Slunce neměl štěstí svého děda a prvního Bourbona Jindřicha IV., ani státnické nadání kardinálů Richelieua nebo Mazarina, rozhodně patří k největším francouzským panovníkům a přesto, že „zlaté období“ vlády tohoto krále na přelomu 17. a 18. století již dávno pominulo, válka o španělské dědictví zůstává nejvýznamnějším konfliktem, který Ludvík XIV. během svého života vedl.

Provázání rodu Bourbonů s Habsburky

Velkými písmeny jsou vyznačeni kandidáti na uprázdněný španělský trůn.

I. Poslední Habsburk na španělském trůnu

NÁSTUP KARLA II.

Ve čtvrtek 17. září 1665 padl na Španělské království velký smutek, neboť zemřel šedesátiletý král Filip IV., který vládl více než čtyřicet let. Podle záznamů lady Fanshawové, manželky anglického vyslance v Madridu sira Richarda Fanshawa, sepsal Filip IV. nedlouho před svou smrtí poslední vůli, ve které „zanechal poručnictví nad králem a vládu nad královstvím v rukou královny, Donny Anny Rakouské. Jako pomoc Jejímu Veličenstvu doporučil pak radu složenou z hraběte de Castilla, kardinála toledského, generálního inkvizitora, markýze z Aytona, vicekancléře Aragonu a hraběte de Penaranda. Jako svého nástupce určil Karla II., který nyní vládne“¹

Karel II. Jako dítě (Juan Carreño de Miranda 1614–1685)

¹ *Memoires of Lady Fanshaw, wife of Sire Richard Fanshaw, Bart. Ambassador From Charles the Second to the Courts of Portugal and Madrid. Written by Herself. With Extracts From the Correspondence of Sir Richard Fanshaw, London 1830, s. 223.*